

Historioitsija Keijo Virtanen on rohkennut tarttua perin politologiseen, mutta ainakin Suomen osalta politologiiden pahasti laiminlyömyyn aiheeseen eli lakkautetun liikkeen kannattajien äänestyskäyttäytymiseen. Osittain tuon laiminlyönnin johdosta hän on joutunut valitsemaan teoreettiseksi viitekehyykseen tähän tarkoitukseen melko heiveröisen *Allardtin* jaon korpi- ja teollisuuskommunismiin. Aivan näin vähin eväin ei tutkimuksellista korpivaellusta olisi kuitenkaan tarvinnut aloittaa, sillä kyllä esimerkiksi Suomen puoluerakennetta 1920-luvulla käsittelevä osa olisi varmasti säästännyt monilta niistä virheistä, joita tutkimukseen on nyt tullut.

Myös kommunistisen puolueen strategia, sen suhtautuminen parlamentaariseen työhön ja erilaisiin puoleryhmiin ja -liitoutumiin olisi saattanut olla tukeva pohja, jolta ponnistaa. Jonkin verran tätä puolta Virtasen tutkimuksessa toki tuleekin esiin. Kolmas vaihtoehto teoreettisen perustan luomiseksi olisi voinut löytyä niistä tutkimuksista, jotka käsittelevät pienpuolueiden tai ns. kolmansien puolueiden kannattajien problematiikkaa kaksipuoluejärjestelmissä. Tilannehan on nimittäin aika pitkälle analoginen: oman puolueen äänestäminen tai äänestämättä jättäminen voi johtaa huomontaan lopputulokseen kuin toiseksi parhaan vaihtoehdon valitseminen.

Joka tapauksessa Virtanen lähtee liikkeelle hypoteesista, että korpikommunismien alueilla kommunismin kannattajat jättivät enemmän äänestämättä kuin teollisuuskommunismien alueilla, ja vastaavasti jälkimmäisillä alueilla SDP sai kannattajikseen suuremman osan 1920-luvulla kommunisteja äänestäneistä kuin korpikommunismien alueilla. Ja hypoteeseja testatakseen Virtanen analysoi lähinnä äänestysaktiiviteetin ja SDP:n kannatuksen muutoksia 1930-luvulla.

Ensimmäisen ongelman eteen tekijä joutuu, kun käy ilmi, että äänestysaktiiviteetti oli koko 1930-luvun korkeampi kuin 1929. Kaikesta huolimatta hän saa jonkin verran tukea oletukselleen, koska »kolmessa pohjoisimmassa vaalipiirissä äänestysprosentti ainakin jossakin 1930-luvun vaiheessa oli alhaisempi kuin vuonna 1929.»

KEIJO VIRTANEN: Vaihtoehtojen niukuus. Kommunistisen liikkeen kannattajien äänestyskäyttäytyminen Suomen eduskuntavaaleissa 1930-luvulla. English Summary. 66 sivua + liitteet. Turun yliopiston julkaisuja. Annales Universitatis Turkuensis. Sarja-Ser. C Osa-Tom. 28. Scripta Lingua Fennica Edita. Turun yliopisto. Turku 1980.

Vaalimatematiikka ei kuitenkaan valitetavasti ole näin yksioikoista. Jos nimittäin oletamme, että kaikki aikaisemmin kommunistista liikettä tukeneet jäivät pois vuoden 1930 vaaleista, tietää tämä automaattisesti muiden puolueiden ääniosuuden kasvua, vaikka mitään siirtymiä ei itse asiassa olisi tapahtunutkaan. Ja jos tältä pohjalta tarkastelemme SDP:n kannatusta vuoden 1930 vaaleissa, voimme havaita, että se jäi neljässä vaalipiirissä, nimittäin Turun ja Porin pohjoisessa, Mikkelin, Kuopion itäisessä ja Vaasan itäisessä jopa alhaisemmaksi, kuin miksi sen olisi tullut automaattisesti muodostua. Ja samoin neljässä vaalipiirissä: Hämeen eteläisessä, Hämeen pohjoisessa, Viipurin läntisessä ja Viipurin itäisessä tuo raja ylitettiin vain niukasti. Eikä monissa näistä tapahtunut huomattavaa kannatuksen nousua muissakaan 1930-luvun vaaleissa.

Sen sijaan huomattavasti oletettua suuremmaksi SDP:n kannatus muodostui Kuopion läntisessä (12.0 %-yksikköä), Oulun pohjoisessa (8.3) ja Oulun eteläisessä (6.9) vaalipiirissä eli suuressa osassa juuri korpikommunismin sydänmaita! Toisin sanoen näin saatujen tulosten perusteella voidaan väittää täysin päinvastaista kuin Virtanen. Tässä on kuitenkin käytetty vertailupohjana absoluuttisia muutoksia. Jos muutosprosenttiyksiköt suhteutetaan kommunistien kannatukseen 1929, niin kuva jälleen muuttuu. Ja nyt voidaan väittää suhteellisesti eniten kommunisteja siirtyneen äänestämään SDP:ttä Uudenmaan sekä Turun ja Porin eteläisessä vaalipiirissä. Jo nämä laskelmat riittänevätkin osoittamaan, kuinka vaikean ongelman Virtanen on ottanut ratkaistavakseen ja kuinka yksioikoisesti hän yrittää sitä ratkaista.

Kuntakohtaisen tarkastelunsa lähtökohdaksi Virtanen on ottanut *Onni Rantalan* ydinalueluokituksen. Se ei kuitenkaan tunnu tiivistävän esitystä tarpeeksi, sillä analyysia vaivaa *Eino Haikalan* kielikuvaa käyttäkseni melkoinen tilastoripuli. Jo muutama äänestysaktiviteetin muutoksen ja puolueiden kannatuksen muutoksen välinen ristiintaulukointi olisi selventänyt tilannetta melkoisesti sekä tekijälle itselleen että varsinkin lukijalle. Sen sijaan Virtaselle on annettava tunnustusta muutamista

yksittäisistä selityslöydöistä, joihin yhteiskuntatieteilijä tuskin olisi pystynyt.

Kuntakohtaisen tarkastelunsa päätteeksi Virtanen tekee seuraavan johtopäätöksen: »Käsittely on osoittanut, että kommunismin kannattajat siirtyivät kaupunkiyhteisössä selvästi nopeammin ja täydellisemmin SDP:n äänestäjiksi 1930-luvulla kuin ympäröivällä maaseudulla.» Ilmeiseltä selitykseltä Virtanen kuitenkin sulkee silmänsä heti seuraavalla sivulla, kun hän toteaa, että kävi myös ilmi, ettei muiden puolueiden (lähinnä maalaisliiton) kannatuksen muutosta ollut tarpeellista ottaa huomioon. Ei muuten käynyt mistään ilmi! Tässä vain pari esimerkkiä. Kolarissa kommunistien kannatus vuoden 1929 vaaleissa oli 63.0 % (299 ääntä), maalaisliiton 30.3 % (144) ja äänestäjien kokonaislukumäärä 475, seuraavana vuonna maalaisliiton kannatus oli 54.8 % (291) ja äänestäjiä kaikkiaan 531. Ja toinen esimerkkikunta. Suomussalmella kommunistien kannatus oli vuoden 1929 vaaleissa 52.3 % (1219), maalaisliiton 43.6 % (1017) ja äänestäneitä 2330, seuraavana vuonna maalaisliiton kannatus oli 70.2 % (1474) ja äänestäneitä 2101.

On aivan ilmeistä, että maaseudulla nimenomaan maalaisliitto eikä suinkaan SDP muodosti useille kommunistien kannattajille toiseksi parhaan vaihtoehdon, jota he myös äänestivät. Ja sitäpäisi tuskin maalaisliitto oli edes ainoa lisävaihtoehto, vaan sellaisena toimi myös Suomen pienviljelijäin puolue, mahdollisesti muutkin pienpuolueet. Tämän seikan huomiotta jättäminen on Virtasen tutkimuksen suurin heikkous.

Virtasen loppupäätelmissään konstruoi ma Suomen kommunistisen liikkeen kannattajien äänestyskäyttäytymistä 1930-luvulla valaiseva malli, jonka mukaan äänestämistä edistivät tärkeysjärjestyksessä teollisuus-kommunismi, aikatekijä, Suomen kommunistisen puolueen toiminta, kansanrintamataktiikka, Akateeminen Sosialistiseura, SDP:n toiminta ja IKL:n synty ja äänestämistä vähensivät kommunistisen puolueen kieltäminen, korpikommunismi, oikeistolii-ke ennen IKL:ttä ja paikalliset levottomuudet ja lakot, sortuu suurelta osin edellä esitettyyn kritiikkiin. Varsinkin juuri maalaisliiton huomiotta jättäminen ilmeisenä vaihtoehtona vie mallilta hyvin paljon poh-

jaa pois. Toinen seikka, joka näyttää ainakin näin pintapuolisesti tarkasteltuna vaikuttaneen kommunistien äänestyskäyttäytymiseen, on eri puolueiden kannatus ennen kommunistisen puolueen kieltämistä. Virtanen käsittelee tätä kysymystä aika paljon kuntakohtaisessa tarkastelussaan, mutta selvät johtopäätökset puuttuvat.

Kaiken kaikkiaan Virtaselle pitää antaa tunnustus politologisesti tärkeään ongelmaan tartumisesta. Olisi myös väärin väittää hänen saamiaan tuloksia kauttaaltaan virheellisiksi. Pikemminkin on kysymys riittävän näytön puutteesta. Seuraavaksi toivoisi kuitenkin yhteiskuntatieteilijän selvittävän samaa asiaa. Esimerkiksi *Pentti Mannisen* kehittämä siirtymämatriisiteknikka saattaisi olla oivallinen väline nyt saatujen tulosten testaamiseksi. Ja analogisena tapauksena tulee heti mieleen IKL:n kieltäminen sotien jälkeen.

Pertti Timonen